

„Židé Afriky“

Vznik a současná podoba představy o židovském původu nigerijského etnika Igbo

Hana Štěpánková

*Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze,
afronacelnik@seznam.cz*

‘Jews of Africa’

The Jewish origins of the Igbos from Nigeria – creation and contemporary manifestations of this concept

Abstract—Members of the Igbo (sometimes also Ibo) ethnic group from the Southeast region of Nigeria very often consider themselves to be Jews. The article examines this phenomenon from a historical and anthropological perspective. The first part deals with how this notion came into being, considers the perceptions which preceded it and examines how ideologies added new meaning. It discusses slavery and colonialism on the one hand and abolitionism and decolonisation on the other. The second part focuses on the contemporary manifestation of this notion, i.e. on the Igbo belief in the Jewish origins of their own group, and suggests that this could be interpreted as a sign of Igbo nationalism. The implementation of national symbols is demonstrated on strategies which prove their Jewish origin. The examples are drawn from my own research among Igbos living in the Czech Republic as well as from Internet articles written by fellow Igbos in other countries.

Key Words—Sub-Saharan Africa, Igbo (Ibo), a lost tribe of Israel, history of ideas, national identity, national symbols, construction of history

„While some people have tried to link the Igbos to the Jewish race, others simply see them as the Jews of Africa. It is not a mistake to mention that the Igbos have genealogical relationship as well as historical resemblance with the Jewish race. First and foremost, they are adventurous and aggressive like the Jews. The Igbo and Jewish customs permit a man to raise children from his brother’s widow. Both the Igbos and the Jews have a common tradition of lengthy funeral ceremony (Genesis 50:1–3). Igbos and the Jews have common circumcision; date on the eight-day following the delivering of a male child. . . Many groups of scholars have the view that the Igbos originated from the Jewish stock. To make this view more acceptable, Olaudah Equiano, an Igbo ex-slave in London, who is said to have travelled widely, happens to be

the first person to write about the Igbo tribe before his death in 1797. Equiano, in one of his findings, discovered that some names amongst the Igbos such as Uburu and even the ‘Igbo’ itself are derived from Hebrew words.“ (z článku Mazi Nweke uveřejněného na stránkách švýcarské igboské organizace¹)

KDYŽ JSEM před lety psala práci o etniku Igbo (někdy též Ibo), chtěla jsem začít jeho původem. Zaskočilo mě, že se v této souvislosti na internetu velmi často objevuje spojení mezi Igby a Židy (viz například úvodní citát). Později jsem začala provádět výzkum mezi Igby žijícími v Čechách a zjistila jsem, že podobná představa je skutečně rozšířená. Rozhodla jsem se zjistit, jak vznikla a jakou potřebu dnešních Igbů odráží. Je třeba zdůraznit, že mým cílem není dokazovat pravdivost či lživost židovského původu Igbů, koneckonců v určitém smyslu je veškerá historie konstruktem, spíše bych se ráda zamyslela nad tím, jaké ideologie a společenské potřeby zkoumanou spojitost využívaly či dodnes využívají.

První část práce pojednává o tom, jak různé skupiny lidí v různých dobách vysvětlovaly či ospravedlňovaly své chování prostřednictvím Bible a různých výkladů historie, přičemž na konci této řady stojí právě igboská víra v židovský původ vlastní skupiny. Východiskem jsou dva texty o tzv. hamitské hypotéze – *The Hamitic Hypothesis, Its Origin and Functions in Time Perspective* (Sanders 1969) a *Of Origins and Colonial Order: Southern Nigerian Historians and the ‘Hamitic Hypothesis’ C. 1870–1970* (Zachernuk 1994). Druhá část se opírá o výzkum, který jsem mezi Igby pobývajícími v České republice prováděla. Mapuje současné představy Igbů o původu vlastní skupiny a strategie, kterými dokazují svou příbuznost s Židy (případně vysvětlují podobnosti těchto dvou skupin), a pokouší se výpovědi interpretovat. Lze říci, že první část na problém nahlíží z historické perspektivy, druhá z antropologické.

¹<http://www.ndigboswitzerland.org/Docs/ArticlebyMaziNwekeonoriginotheIgbos.htm>, 28. 5. 2010.

I.

Kořeny představy, kterou se zabývám, bychom našli v Babylonském Talmudu, sbírce židovských textů ze 6. století. Biblický příběh o Chámově trestu za zesměšnění nahoty vlastního otce Noema je tam obohacen o rasový rozměr. Za prokleté potomky Cháma jsou v textu považováni černoši, jejich trestem je černá pleť, špatné vlastnosti a povinnost sloužit. Hamitskou hypotézu, tedy představu, že černí Afričané jsou potomky stigmatizovaného Cháma, přetrvala do středověku, vysvětlovala odlišnosti a ospravedlňovala nadřazené postavení. Myšlenku, že Afričané jsou předurčení sloužit, převzali také křesťané a jejím prostřednictvím hájili otrokářství (Sanders 1969: 521–524). Pro úplnost je nutné dodat, že Evropanům Bible sloužila rovněž jako východisko z gnozeologické krize, kterou přinesly zámořské objevy, tedy že ji nevyužívali pouze k obhajobě nelidského zacházení, ale snad i většinou k ukotvení vlastní identity, tedy k podobným účelům jako později Afričané.

První pohled z druhé strany přináší dílo Olaudah Equiana „Zajímavé vyprávění o životě Olaudah Equiana neboli Gustava Vassy, Afričana“ z roku 1789. Equiano, všeobecně považovaný za Igba², se jak sám píše, narodil roku 1745 a v jedenácti letech byl odveden na otrokářské lodi. Později se dostal do Anglie a stal se významným abolicionistickým autorem. Ve své knize se Equiano zmiňuje o tom, že ho zaujala podobnost mezi zvyky jeho lidí a Židů dřívějších dob. Říká, že obě skupiny provádějí očištné rituály, obřizku a s ní spojené oběti a oslavy, podle podobných principů dávají jména dětem, analogický se mu zdá i politický a právní systém (Equiano 1837: 22–27). Equiano doslova píše: „... *the strong analogy... appears to prevail in the manners and customs of my countrymen and those of the Jews – an analogy, which alone would induce me to think that the one people had sprung from the other...*“ (Equiano 1837: 26) Bývalý otrok se tu mimo jiné jistě pokoušel najít pro své etnikum místo ve světě vymezeném Bibli, v němž prožil dospělý život. Jak později uvidíme, tento pohled do značné míry anticipoval hledání identity Igbů v 20. století, kteří ostatně slovy autora někdy argumentují, kontext, a cíl byl avšak jiný. Na pasáž o podobnosti obou kultur navazuje totiž obhajoba monogenetické teorie³ původu lidstva, a autor tak neo-

²O Equianovi se hovoří jako o Igbovi i v seriózní literatuře (Klíma 1987, Afigbo 2005), pro úplnost bych však ráda poznamenala, že se najdou i tací, kteří o jeho igboském původu pochybují a považují autora za rodáka z Jižní Karolíny v USA, který se pouze nechal inspirovat příběhy, které vyslechl (viz diskuse na <http://www.chatafrikarticles.com/articles/1439/1/WAS-OLAUDAHEQUIANO-IGBO/Page1.html>, 5. 6. 2009 nebo článek na <http://www.brycchancarey.com/equiano/nativity.htm>, 19. 6. 2010). Domnívám se však, že pro účely této práce nakonec není podstatné, jak to doopravdy bylo (podobně jako nezáleží na tom, jestli jsou Igbové skutečně židovského původu), nýbrž na tom, že měl někdo potřebu se jako Igbo definovat a vyjadřovat se k tomu, jaké místo náleží této skupině v Bibli, a dále na tom, že je za Igba považován současnými příslušníky tohoto etnika.

³V 18. a 19. století se vědci přeli, zda jsou všichni lidé stejného původu, a jsou si tudíž rovni (monogenetická teorie), nebo zda jednotlivé rasy vznikly samostatně, a některé jsou tedy nadřazené druhým (polygenetická teorie).

chvějně směřuje ke svému hlavnímu cíli – nutnosti zrušit otroctví. Equiano tu mistrně převzal taktiku svých soupeřů a používá odkazy na Bibli (původ Afričanů na rozdíl od svých následovníků ovšem vede přes Abraháma) i vědecké argumenty (například uvádí, že byly pozorovány změny barvy pleti Evropanů poté, co se usadili v místě s jiným podnebím, čímž vysvětluje, proč mohou být Afričané a Židé příbuzní, i když se liší vzhledem); (Equiano 1837: 26–29). Bible paradoxně jednou posloužila jako zdroj příběhu, který ospravedlňuje otroctví, podruhé se jiná pasáž stala argumentem pro jeho zrušení. To je ovšem na druhou stranu logické, v době, kdy se žádná pravda neobejde bez biblického zakotvení, musí obě strany hledat argumenty pro své názory v tomto dokumentu.

Zlomový moment v evropském pohledu na Afričany přišel v roce 1798, kdy Napoleon uspořádal válečnou výpravu do Egypta a přizval různé archeology a další vědce. Ti zjistili, že egyptská civilizace je starší než řecká a zároveň se domnívali, že staří Egyptané byli negroidní, z čehož vyplývalo, že civilizaci přinesli Afričané. To bylo ovšem pro Evropany zcela nepřijatelné, proto se jali znovu reinterpretovat biblický příběh o Chámovi. Tvrdili, že v Bibli se píše pouze o potrestání Cháмова syna Kanaána, provinilcovi další synové byli ušetřeni, a vyvozují z toho, že praotcem Afričanů je stigmatizovaný Kanaán, zatímco prapředci Hamitů zůstali bílí. Staří Egyptané byli tudíž potomci Misrajima – bílí Hamité. Nezůstalo ovšem jen u Bible, do dokazování se pustili i představitelé různých vědních oborů, fyzičtí antropologové přeměřovali lebky a lingvisté ve víře, že jazyky korespondují s rasami, vymezovali jazykové rodiny (Sanders 1969: 524–528). Přesvědčení, že veškerou civilizaci přinesli do Afriky představitelé bílé rasy, protože černí Afričané jsou zůstali a nedokáží sami nic vymyslet, se dokonale snoubilo s kolonialismem. Afričané už nebyli předurčení k tomu, aby sloužili Evropanům, ale potřebovali jejich „pomoc“, aby se pozvedli na vyšší kulturní úroveň.⁴

S představou, že Afrika nemá historii se pochopitelně nehodlali smířit Afričané, kterým se dostalo evropského vzdělání. I oni se podívali do bible, aby v ní našli přijatelnější výklad minulosti, hamitská hypotéza tak nebyla vyvrácena, ale posunuta. Zachernuk píše o dvou osobnostech igboského původu, které ve druhé polovině 19. století přišly s vlastními variantami – Blydenovi a Hortonovi. Edward Blyden narozený v Karibiku a žijící v Libérii, jehož rodiče byli patrně igboského původu (Echeruo 1992: 677); (to ovšem vlastně ani není tak podstatné, důležité je, že se v hlavě africký cítícího vzdělance zrodily myšlenky, které anticipovaly pozdější společenská hnutí v Africe i Igbolandu), byl zastáncem názoru, že Chám a jeho potomci byli černí, tvrdil však zároveň, že právě oni založili slavné říše jako Egypt a Babylon. Připouštěl, že se Afričané nacházejí na nižší vývojové úrovni, zdůrazňoval ale

⁴Tento pohled je pochopitelně zjednodušený, v Evropě i v Americe probíhaly různé debaty, jednotlivci a skupiny zastávali různé názory, někdy se při argumentaci drželi Bible, jindy nových vědeckých poznatků. O názorech polygenetistů, monogenetistů, evolucionistů a difuzionistů více viz například Zachernukův článek (Zachernuk 1994).

zhoubný vliv obchodu s otroky a křesťanství. Vytkl si za cíl opět učinit z Afriky součást civilizovaného světa. Mezi jeho politické cíle patřilo sjednocení západoafrických států v jeden celek (Zachernuk 1994: 436).⁵ Africanus Horton, syn igboských otroků, který se narodil v Sierra Leone a vystudoval medicínu v Británii (Deveneaux 1977), přišel s tím, že Igbové jsou jedním ze ztracených izraelských kmenů, což údajně dokazuje jejich náboženství. Tím ovšem nijak nevyvracel, že Afrika prošla obdobím temna a že její původní obyvatelé nikterak nepřispěli k vývoji lidstva, pouze vyčlenil Igby jako ty, kteří mají potenciál se prostřednictvím kontaktů s Evropou vrátit na výsluní, kam patří (Zachernuk 1994: 436). Zajímavé je, že obdobně jako Horton smýšleli i někteří Evropané – misionáři, cestovatelé či úředníci, kteří mezi Afričany působili. Misionář G. T. Basden žijící na území Igbů na začátku 20. století nabyt dojmu, že Igbové jsou pokrevně spřízněni s Hebrejci, a nejsou tudíž zaostalými primitivy, ale pozůstatky vyšší kultury.⁶ Zachernuk vysvětluje takové postoje Evropanů jakousi otcovskou hrdostí na skupinu, kterou dobře poznali (Zachernuk 1994: 443–445).

Blydenovo přesvědčení o významu Afričanů pro celosvětové dějiny předznamenává politická hnutí 20. století jako panafricanismus, Négritude nebo afrocentrismus, kterými se ve své práci nehodlám podrobněji zabývat, neboť vydají na celé knihy a s tématem souvisejí jen okrajově. Spokojím se s konstatováním, že hledání slavné africké (v rasovém smyslu) minulosti (nejčastěji ve spojení s Egyptem), která by Afričany opravňovala k víře v lepší budoucnost po boku Evropy, se stalo běžnou strategií politických skupin, předmětem zájmu badatelů různé barvy pleti i prostředkem pro hledání identity jednotlivců.

Podle Zachernuka byly v Nigérii poslední pokusy o nalezení původu v oblasti Izraele nebo Egypta učiněny v souvislosti s dekolonizací. Jejich cílem bylo demonstrovat právo Nigérijců na nezávislost, tedy definitivně vyvrátit rasové předsudky a ukázat slavnou minulost a jednotu nově vznikajícího státu. Taková narace může vypadat například takto: Soudržnost státu tkví v původním západoafrickém obyvatelstvu, které bylo pouze obohaceno vlnami nově příchozích ze severovýchodu (Epelle 1960: 15 in Zachernuk 1994: 449). Po získání nezávislosti vytlačují hamitskou hypotézu nové objevy z oblasti archeologie a lingvistiky, a převládá přesvědčení, že původní domov Západoafričanů se nachází nedaleko toho současného, což zároveň odpovídá snaze najít pro nové národy zcela svébytné místo v celosvětových dějinách. Téma neafrického původu tedy odchází spolu s kolonialismem, neboť ztrácí živnou půdu (Zachernuk 1994: 448–455).

Jak lze ale potom vysvětlit tolik zanícených článků a diskusí na internetu? Proč se většina Igbů, se kterými jsem se setkala nějakým způsobem na spojitost s Židy odvolává? Domnívám se, že výše popsany afrocentristický

boj odpovědi neposkytne, náznak řešení ovšem najdeme opět v textu P. S. Zachernuka, který poznamenává, že některé teorie z 50. až 70. let se týkaly pouze jednotlivých etnik a sloužily více vnitřnímu boji o pozice v rodící se Nigérii než ke sjednocení (zajímavé je, že sám uvádí mnohem více případů orientovaných etnicky než celonigerijsky) (Zachernuk 1994: 448–452). Není bez zajímavosti, že ačkoliv je Zachernukův článek ohraničen rokem 1970, ani slovem se nezmiňuje o občanské válce v Nigérii. Domnívám se, že právě spory nigerijských etnických skupin, které v letech 1967–1970 přerostly v ozbrojený konflikt (který vzájemné vymezování zpětně umocnil), umožnily myšlence neafrického původu přežít (ba dokonce rodit se v nových podobách) až do současnosti.

Zárodky tohoto využití židovského či egyptského původu Igbů lze spatřovat už v dílech Equiana, Hortona či Basdena, kteří spojovali s židovstvím výlučně Igby, nikoliv Afričany nebo Nigérijce. Z období dekolonizace lze jako zástupce uvést Akwaeluma Ike, který egyptským původem vysvětloval igboskou sofistikovanost a úspěch (Zachernuk 1994: 451). Domnívám se, že prosazení židovské verze na úkor egyptské⁷, napomohla jakási strukturální paralela, která mezi igboskou a židovskou společností či jejich dějinami objektivně existuje, k tomu se podrobněji vrátím v následující kapitole. Více seriózních zdrojů pojednávajících o židovství ve službách igboského nacionalismu jsem bohužel nenašla, tudíž se ve druhé části své práce budu muset spolehnout na svůj vlastní výzkum, tedy dvouleté zúčastněné pozorování v komunitě pražských Igbů, a především analýzu rozhovorů, které se mi podařilo uskutečnit s Igby pobývajících v České republice.

II.

Když se seznamuji s nějakými Igby, otázka: „Věděla jsi, že Igbové jsou Židé?“ bývá často jednou z prvních vět, kterou vyřknou poté, co jsem jim představena jako studentka, která se zajímá o jejich kulturu. Už na počátku mého výzkumu bylo tedy zřejmé, že igboské židovství není jen záležitostí několika aktivních nacionalistů, kteří přispívají do internetových diskusí, ale že je smysluplným antropologickým tématem. Zároveň však nelze říci, že jsou Igbové v názoru na svůj původ a pohledu na spojení své skupiny s Židy jednotní. Někteří věří, že jejich skupina je jedním ze ztracených izraelských kmenů, další spojení prezentují spíše v metaforické rovině – Igbové jsou „Židy Afriky“, jelikož mají podobné vlastnosti a zkušenosti, a jiní jakoukoliv souvislost popírají. Pokusím se ukázat, že tato individuální názorová roztržičnost (kterou bychom

⁵Více o Blydenových myšlenkách například v článcích July a Lynche (July 1964, Lynch 1965).

⁶Zachernuk uvádí další případy, nejde však o Igby, nýbrž o Joruby, jejich západní sousedy, kteří byli misionáři ztotožňováni s Egyptany, Kopty nebo Hebrejci (Zachernuk 1994: 441–445).

⁷Narazila jsem i na současné spojení Igbů s Egyptem (na internetu a při rozhovorech však jednoznačně převažuje verze židovská). Jedno video <http://www.youtube.com/watch?v=e13LSzOeG1U>, 24. 7. 2008) dává vedle sebe igboské svatyně a egyptské pyramidy, a poukazuje na jejich podobnost, další pak srovnává starou egyptštinu s jazykem igbo http://www.youtube.com/watch?v=geR5Kxo0MJA&feature=watch_respone, 24. 7. 2008). Účel může být v těchto případech afrocentrický i nacionalistický.

dle mého názoru našli kdekoli na světě), není překážkou k hledání pravidelností a obecných zákonitostí, ani nenaznačuje, že židovský původ plní svou funkci národního symbolu nedokonale.

Podařilo se mi uskutečnit dvanáct řízených rozhovorů, tudíž mohu nyní pro ilustraci uvést, že 11 dotazovaných se s tvrzením, že Igbové jsou spřízněni s Židy, setkala (onen jediný, který o tom nikdy neslyšel, prožil dětství v severní Nigérii a od šestnácti let žije v České republice, slyšel o spojitosti s Řeky). Dva informátoři však této teorii nevěří (jeden argumentuje příliš velkou geografickou vzdáleností a druhý barvou pleti), 2 nevědí, co si o ní mají myslet a 2 ji připouštějí (jeden říká, že v Izraeli by se cítil jako cizinec, ale kulturní podobnosti ho vedou k závěru, že by to mohla být pravda, druhý pak pochybuje o příbuznosti skupin a zarážející podobnosti vysvětluje obchodními styky v minulosti, které umožnily kulturní vliv). Zbýlých pět dotazovaných zcela věří v židovský původ své skupiny, míra obeznámenosti s biblickým příběhem je různá, stejně jako snášené argumenty.

Právě zmapování strategií, kterých Igbové užívají při dokazování svého židovství, případně kterými vysvětlují označení „Židé Afriky“, jsem zvolila k představení toho, jak se symboly pracují. Strategie pro představu doprovodím citáty svých informátorů, případně pasážemi z internetu (systematické zpracování všech relevantních by vydalo na několik knih).

Patrně nejběžnější způsob argumentace vychází z výše zmíněných objektivních strukturálních podobností (hodí se totiž i těm, kteří o židovském původu přesvědčení nejsou a vysvětlují jimi označení „Židé Afriky“). Na některé upozorňovali již autoři, o kterých jsem hovořila v první části. Podobnostmi mám na mysli konkrétně zvyky v tradiční kultuře, jako je obřezka, separace žen při menstruaci, pravidla přípravy potravin a stravování, svatební a pohřební obřad apod. Řadila bych sem také skutečnost, že Igbové žijí v komunitách takřka po celém světě, tedy, jak sami někdy říkají, v diaspoře. Paralely spatříme také ve stereotypních představách o mentalitě Igbů (Mám na mysli především představu samotných Igbů. Tím, jak jsou vnímáni například svými sousedy, jsem se dosud nezabývala), jako je důraz na vzdělání, zaměření na obchod, či pocit vyvolenosti a zároveň útlaku. V neposlední řadě spojuje obě skupiny podobná historická zkušenost, Igbové nazývají masakry, kterým čelili na severu Nigérie před občanskou válkou pogromy a válku samotnou pak genocidou, či dokonce holokaustem. Příklady, které by ilustrovaly užití této strategie by se našlo mnoho, uvedu některé ze svého výzkumu a upozorním, že vhodnou ukázkou je rovněž úvodní citát z internetu.

„How the old Jews used to marry, I think it is the same thing.“ (Christian)

„...like in Nigeria, Igbos migrated north. The Jews migrated also. Igbos are all over the world, just like Jews too.“ (Elechi)

„And most of their traditions, most of their culture and other things – they are doing the

same thing. Their marriage, the way they live, ... , it's the same thing ... Because you see the Igbo man and anywhere they come, they stay, they establish, they conquer! That is way the Jews do their own things too...“ (Forest)

„...from the origin we fight war to war, one after the other just like the Israelites in the past. And that's exactly what is happening in my place. Hardly Israel fight without winning, most of the time they have victory over their enemies likewise our people, that's why the Igbos are the most prosperous people in Nigeria.“ (Chieloka)

V linii představy, že veškerou pravdu lze nalézt v Bibli, pokračují i současní Igbové. Mnozí vyprávějí modifikovanou podobu příběhu o ztraceném izraelském kmeni, jiní odkazují i na další pasáže (jak to může vypadat v psané podobě ukazuje úvodní citát), dokonce z Nového zákona.

„A lot of us believe that we came from Jew, that is Israel, a lost tribe from Ephraim. When the Israelites were leaving Egypt, they were twelve tribes, ... but ... one tribe didn't go with them to their final destination, being the promised land But you know, before the Christ comes, the whole Jews must return to Israel, it is a must! If they don't return back to Israel, Christ will never come.“ (Forest)

„From Israel they were crossing, they were in Egypt. Because of hard time in Egypt some run away somewhere to Marocco, from there they go south to Africa... They say they are from a town, the first place they come, called Nri and Aro⁸.“ (Titus)

„There is two places in Africa that has similar culture - Ethiopia and Nigeria. Trained historians say that the Igbos are black Jewish The Jews was living in Egypt, when the place was getting too bad, they tried to move out of that place and came to settle in north of Nigeria. At that place in north of Nigeria, there is two family and the one said, that the place is too hot for them to live. So some shift down to the south part of Nigeria and some went to Ethiopia to live there.“ (Samuel)

Důkazy se hledají také v oblasti jazykovědy, u svých informátorů jsem se s tím setkala jen v omezené míře, pro dokreslení a dovysvětlení příkládám ještě citáty z internetu (viz opět úvodní citát).

„They [the Aro and Nri] have a slang language, some of the things they say looks like Jewish language.“ (Titus)

⁸Nri a Aro (Arochukwu) jsou dvě nejvýznamnější náboženská a patrně i politická centra igboské historie. Obzvláště Nri bývá považováno za kůlbu Igbů, jak vidíme třeba na případu Tita, Chieloky nebo Michaela, tento pohled není nikterak v rozporu s představou židovského původu skupiny.

„Igbo simply means Hebrew.“ (Chieloka)

„... the Igbo also known as the Egbo, Ibo, Ebo, Hebo, Hebrow, Hebrew,..“⁹

„Indeed the language, culture and tradition which the Igbo-Jews brought with them were so overwhelmingly eroded and battered, that only by serious scrutinization will one discover existing similarities in the two languages... I highlighted many words that share similar meanings and pronunciations in both Hebrew and Igbo languages. Here is a list.“¹⁰

WORDS	HEBREW	IGBO
1. ADAH	Female name, the daughter of Elon: Gen. 36:2	The name of a first daughter in Igbo
2. UDU	To certify or attest	Fame or popularity Claypot Pot-like musical instrument
3. ANI	Everlasting or unending	land or ground, the earth
4. USII	Name of a town Name of a male	Name of towns in Owemi and Ideato Name of a male
5. ADDAR	A Town in Judah: Joshua 15:3	A town in northwest Arochukwu
6. ASA	A Hebrew king. The son of Abijah and father of Jehoshaphat	The name of a beautiful female. The name of a town near Aba and Port Harcourt
7. EZER	The chief leader of war generals who the Gadites sent to support King David at the battle of Ziklag against Saul which is the last record of the activities of the three Gadite brothers – ERI, ARODI and ARELLI (1 Chron 12:8).	Eze is the general Igbo word for kings and leaders
8. EWE	Goat	Goat but pronounced as Ewu or Eghu
9. AM	The people of or a place of	AMA refers to a place or square
10. OL	Servitude or Slavery	Olu means labor or work
11. MAAZ	The name of a male in Israel	Maaz is also a male name or title
12. IKKAR	Tiller of Ground	Iko-ugbo means to till the ground or to farm

Narazila jsem také na případ argumentace archeologickými nálezy. Informátor hovořil poněkud nejasně, proto opět připojuji ještě variantu téhož příběhu z internetu.

„They have one rock in one village Agukwu where they wrote something in Jewish language. One of the Jewish king came to Igbo, they wrote it on the stone. Maybe one of their kings came down to establish... Maybe he have children, maybe he have a community, maybe he married, having kids, make a village...“ (Christian)

„On the stone discovered in Enugwu Aguleri was engraved the name Gad in the Aramaic language reminding one of the writings in Exodus 39: 14, there were twelve stones, one for each of the names of the sons of Israel, each engraved like a seal with the name of the twelve tribes.“¹¹

Se zapojováním genetiky jsem se během rozhovorů neseťkala, na internetu se ovšem vzácně vyskytují i takové případy.

⁹<http://groups.yahoo.com/group/NorthAmexemObservers/message/1484>, 24. 10. 2010.

¹⁰http://www.kwenu.com/publications/ojukwu/interview/okafor_ogba_ji.htm, 14. 10. 2010.

¹¹<http://iduueri.wordpress.com/>, 27. 9. 2010.

„There are also accounts of DNA testing which found the Kohen DNA marker within members of both Ibo and Yoruba peoples.“¹²

„How do you know for sure that he (Hitler) doesn't have igbo blood running in him? If he was partly Jewish and Igbos descended from the Jews, why can't he have Igbo blood in him?“¹³

V některých případech se Igbové odvolávají na izraelské autority. Oficiálního uznání se jim sice zatím nedostalo, ale zájmu ze strany Izraele nebo tamějších jednotlivců se těší.

„And many Jewish ambassadors stayed in Nigeria and they always have their embassy in Igboland. And they said that we are black region of Jewish kingdom they were looking for, that we have left in olden days.“ (Michael)

„But we don't want to force them [Jews]... Many of them came to Nigeria to investigate where is this people from. And most of their traditions, most of their culture and other things – they are doing the same thing... I've travelled to Israel early this year and I've met with some of the Nigerians and they were still talking about it, that issue to be able to identify with us as Jews...“ (Forest)

Při dokazování slavné minulosti je logické také odkazování na historické dokumenty. Často se tak děje pouze ve formě obratu typu „historikové tvrdí“, „podle historických dokladů“ apod., na internetu se ale objevuje i odvolávání na Equiana (viz úvodní citát), Hortona, Blydena či Basdena, tedy předchůdce současných představ o igboském židovství.

Propojením první a druhé části bych výčet strategií uzavřela a pokusila se ze svého výzkumu vyvodit nějaké obecnější závěry. Domnívám se, že židovství je jedním z igboských národních symbolů, umožňuje Igbům lépe definovat sebe sama, v tomto případě tedy jako Afričana židovského původu, člena skupiny takových jedinců, krajana dalších Igbů s touto charakteristikou. Židovství nevynechává Igbu jen v rámci skupiny, ale i směrem ven, vůči sousedům a ostatním nigerijským etnikům s jiným původem. Židovství má navíc tu výhodu, že je vůči území Igbolandu vnější, tudíž stojí mimo spory igboských podskupin, překonává jejich odlišné tradice původu a nenaráží na nehomogenost, se kterou se igboské národní symboly obvykle potýkají. Ráda bych zdůraznila, že židovský původ je součástí igboského národního diskursu, tím mám na mysli, že plní svou funkci i pro jedince, který v něj nevěří. Stačí, že jako Igbo rozumí debatám na toto téma a zná historiky s ním spojené.

¹²<http://www.rabbihowardgorin.org/Ibo-Benei-Yisrael.pdf>, 6. 10. 2010.

¹³Úryvek z diskuse na <http://www.nairaland.com/nigeria/topic-509123.0.html>, 6. 10. 2010.

Doufám, že se mi prostřednictvím skromného výzkumu podařilo ukázat, v jakém smyslu stojí igboský nacionalismus na konci řady ideologií z první části mé práce, a zároveň přiblížit, jaké místo náleží židovskému původu v kosmologii dnešních Igbů a jak s ním Igbové pracují jako se symbolem. V zájmu objektivit je však mou povinností na závěr dodat, že přístup užitý v této práci, který je značně ovlivněný skutečností, že se zabývám igboským nacionalismem, není jediným úhlem pohledu na toto téma. Daniel Lis se například zabývá vlivem Izraele na igboskou identifikaci s Židy (na který také mnozí skeptici z řad Igbů upozorňují). Edith Bruder se zase věnuje komunitám Igbů, které konvertovaly k judaismu (některé zdroje uvádějí až 40 000 praktikujících¹⁴ a 26 synagog¹⁵). Její zájem se tedy soustředí na skupiny, které své židovství pojalí nábožensky, a vyčlenili se tak z celku Igbů, kteří jsou křesťany a židovství vnímají pouze etnický (byť někdy argumentují podobností svého tradičního náboženství a judaismu)¹⁶. Kontroverzní igboský psycholog Ozodi Thomas Osuji se zabývá v podstatě stejným tématem jako já, ale z pozice své disciplíny – domnívá, že Igbové se ztotožňují s Židy kvůli pocitu méněcennosti, který se svými údajnými soukmenovci ostatně sdílí, stejně jako snahu přetavit ho v pocit výjimečnosti.¹⁷

- [9] SANDERS E. R. 1969. The Hamitic Hypothesis (Its Origin and Functions in Time Perspective). *The Journal of African History*. 10(4): 521–532. Cambridge University Press. Jstor.
- [10] ZACHERNUK P. S. 1994. Of Origins and Colonial Order: Southern Nigerian Historians and the 'Hamitic Hypothesis' C. 1870–1970. *The Journal of African History*. 35(3): 427–455. Cambridge University Press. Jstor.

*Příspěvek je písemnou verzí přednášky, která zazněla na 6. mezinárodní studentské konferenci AntropoWebu podpořené ZČU v Plzni v rámci projektu SVK–2010–006. Publikace textu byla podpořena ZČU v Plzni v rámci projektu SGS–2010–019.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] AFIGBO A. E. 2005. *Nigerian history, politics and affairs: the collected essays of Adiele Afigbo*. Ed. By Falola T. Africa World Press: Trenton.
- [2] DEVENAU, G. K. 1977. Africanus Horton: The Dawn of Nationalism in Modern Africa. Extracts from the Political, Educational, Scientific and Scientific Writings of J. A. B. Horton M. D. (Review). *The International Journal of African Historical Studies*. 10(2): 359–361. Boston University African Studies Center. Jstor.
- [3] ECHERUO M. J. C. 1992. Edward W. Blyden, W. E. B. Du Bois, and the 'Color Complex'. *The Journal of Modern African Studies*. 30(4): 669–684. Cambridge University Press. Jstor.
- [4] EQUIANO O. 1837. *The Life of Olaudah Equiano, or Gustavus Vassa, the African*. Isaac Knapp: Boston, přístupné na Google books.
- [5] EPELLE S. 1960. The promise of Nigeria in ZACHERNUK P. S. 1994. Of Origins and Colonial Order: Southern Nigerian Historians and the 'Hamitic Hypothesis' C. 1870–1970. *The Journal of African History*. 35(3): 427–455. Cambridge University Press. Jstor.
- [6] JULY R. W. 1964. Nineteenth-Century Negritude: Edward W. Blyden, *The Journal of African History*, 5(1): 73–86. Cambridge University Press, Jstor.
- [7] KLÍMA V. 1987. Specifické postavení ibského obyvatelstva a jeho role ve vnitropolitickém vývoji Nigérie in Kolektiv pracovníků oddělení Afriky 1987. *Etnický problém v politickém životě soudobé Afriky*. Orientální ústav ČSAV: Praha.
- [8] LYNCH H. R. 1965. Edward W. Blyden: Pioneer West African Nationalist. *The Journal of African History*. 6(3): 373–388, Cambridge University Press, Jstor.

¹⁴http://en.wikipedia.org/wiki/Igbo_Jews, 24. 5. 2008.

¹⁵http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_the_Jews_in_Nigeria, 14. 2. 2009.

¹⁶V případě Lis i Bruder vycházím z abstraktů jejich příspěvků na konferenci „Jews and Judaism in Black Africa and its Diasporas“ probíhající ve dnech 30.–31. 10. 2010 v Londýně. Abstrakty jsou přístupné na <http://www.soas.ac.uk/events/african-jewry/file61097.pdf>, 9. 10. 2010.

¹⁷Viz například jeho reakce na článek A. Makinde (Igbos: A lost Tribe of Israel?) nazvaná „Igbo are Africans not jews“ a přístupná na <http://www.codewit.com/abuse-of-power/1217-igbos-are-africans-not-jews>, 29. 6. 2008.